

XR Burgerberaad Klimaat & Milieu

Uitleg politiek lokale overheden

juli 2021

Inhoud

Aanleiding.....	2
Inleiding.....	2
Waterschappen.....	4
De provincie.....	5
Rijksoverheid.....	6
Rijkswaterstaat.....	6
Sociaal Economische Raad (SER).....	6
Wet- en regelgeving.....	7
Regionale Energie Strategie.....	7
Schets Politiek landschap, 'need to know'.....	7
Landelijke partijen.....	7
De Burger / het burgerberaad.....	9
Lijst van verwijzingen en toelichting op documenten.....	10

Aanleiding

Deze paper is opgesteld om burgers te ondersteunen in hun zoektocht naar mogelijkheden voor burgerberaden met het thema klimaat (en milieu/energie). In het kort wordt uitgelegd hoe het lokale politieke landschap er uitziet. Welke overheden er zijn en welke taken deze hebben gericht op klimaatverandering. Ook wordt ingegaan op het klimaatakkoord en de omgevingswet, beide bieden handvatten voor burgerberaden om op in te steken om aan tafel te komen. Het klimaatakkoord is de leidraad voor lokale overheden om met klimaatverandering aan de slag te gaan. Verder biedt de omgevingswet mogelijkheden. Door deze wet worden lokale overheden gedwongen worden om meer samen te werken.

Ook voor burgerberaden, die gaan over het klimaat, zou samenwerking een mooi uitgangspunt zijn. Tenslotte overstijgt het klimaat de verschillende belangen en beleidsgrenzen. Burgers kunnen bij uitstek hier een helpende hand reiken aangezien zij vanuit hun perspectief die grenzen niet zien en kennen.

Inleiding

Volgens de grondwet heeft Nederland drie bestuurslagen: het Rijk, de provincies en de gemeenten. Dit klopt niet helemaal aangezien ook de waterschappen hier in thuis horen. De provincies behoren tot het middenbestuur. De waterschappen en de gemeenten tot het lokale bestuur. Echter een waterschap lijkt veel meer op een middenbestuur, maar valt officieel onder toezicht van de provincie. Er zijn 12 provincies en 21 waterschappen. De grenzen van een waterschap volgen de natuurlijke lijnen van wateren en kunnen ook meerdere provincies behelzen.

Als het gaat om klimaat en milieu zijn de gemeenten, provincies en de waterschappen binnen de lokale context de betrokken bestuursorganen. Gemeenten liggen zowel in provincies als in waterschappen.

Klimaatakkoord

In een rapport over de "Uitvoeringskosten van het Klimaatakkoord voor decentrale overheden in 2022 - 2030¹" staan de taken (en kosten) voor de lokale overheden beschreven die betrekking hebben op het klimaatakkoord. Hieronder volgt een zeer korte opgave hiervan uitgesplitst naar de verschillende overheden. De meeste taken met betrekking tot het nakomen van de afspraken van het Klimaatakkoord liggen bij de gemeenten. Voor de gemeente zijn dit 28 taken, voor de provincie 23 taken en voor het waterschap zijn dat er 14.

¹ <https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/publicaties/2020/09/24/aef--onderzoeksrapport-uitvoeringskosten-klimaatakkoord>

Gemeenten

De wijkgerichte aanpak om de gebouwde omgeving te verduurzamen (het opstellen en uitvoeren van wijkuitvoeringsplannen) brengt de hoogste kosten met zich mee. Dat komt omdat gemeenten uiteindelijk aan veel verschillende wijken tegelijkertijd werken. Ook gemeentebrede communicatie, zonneweides en windmolenparken vergen relatief veel inzet.

Provincies

Afgezien van veenweide hebben de provincies een breed takenpakket met duidelijke inzet rond alle vijf de pijlers van het Klimaatakkoord. Taken die relatief veel inzet vergen zijn ondersteuning van boerenbedrijven, een regierol rond warmtebronnen, rond RES'en, klimaatgericht landbouwbeleid en het stimuleren van (grotere) windmolenparken.

Waterschappen

Naast een beleidsmatige kant hebben waterschappen ook een uitvoerende kant, met bijvoorbeeld installaties om de waterstand te regelen en installaties om afvalwater te zuiveren. Waterschappen hebben dan ook relatief hoge kosten rond het opstellen van uitvoeringsbeleid om hun eigen energiebehoefte en emissies te reduceren. Andere relatief grote taken zijn het meedenken met RES'en en innovatiebeleid om bijvoorbeeld aquathermie als warmtebron beschikbaar te stellen.

Lokale besturen zouden zich kunnen versterken door samen te werken met burgerberaden. Dit zou ook het vertrekpunt kunnen zijn bij initiatiefnemers vanuit de bevolking voor burgerberaden. Samenwerken loont ook vanuit financieel oogpunt, omdat provincies en waterschappen meer financiële draagkracht hebben dan gemeenten.

Wat doen de gemeenten?

Structuur

De **gemeenteraad** is een groep van gekozen volksvertegenwoordigers binnen een gemeente. Dit orgaan controleert het dagelijks bestuur wat bestaat uit het college van burgemeester en wethouders (B&W). Sinds 2006 is de dualisering ingevoerd. De bedoeling van de Wet dualisering gemeentebestuur is om gemeenteraad en college van burgemeester en wethouders te ontvlechten, dus uit elkaar te halen. De raad werd hiermee onafhankelijker van het college. De raad, als hoogste orgaan, werd daarmee beter in staat gesteld om zijn kaderstellende en controlerende taken uit te voeren. De raad staat als niet professionele bestuurder op informatieachterstand van het college en de ambtelijke organisatie. Om de raad toch beter in positie te brengen kreeg hij de beschikking over eigen ondersteuning in de vorm van de griffie en de lokale rekenkamer.

De gemeenteraad is besluitvormend en heeft tevens het budgetrecht en daarmee de 'laatste stem'.

Raadscommissies bereiden de raadsbesluiten voor. Vergelijkbaar met vaste 2^e K commissies.

De raadscommissies vergaderen over "grotere werkvelden" in nota's (een officiële mededeling of rapport, bijvoorbeeld de Nota ruimtelijke ordening). Dit wordt voorbereid door het college en ambtenaren, waarbij de raad aan de voorkant de kaders heeft meegegeven. De raad kan ook zelf met initiatieven komen. Dat kan via een initiatiefvoorstel, in de vorm van bijvoorbeeld een brief of een notitie. Ook kan de raad moties en amendementen gebruiken om politieke invloed aan te wenden. B&W is verplicht aangenomen moties en of amendementen uit te voeren.

In het algemeen bevat een motie een beleidsstandpunt en/of een vraag aan het dagelijks bestuur. Het staat de vergadering echter vrij om iedere motie die haar goedgevondt die door het bestuur in stemming

wordt gebracht aan te nemen. Een motie krijgt echter pas betekenis als een meerderheid van de stemgerechtigden voor de motie stemt en de motie niet nietig is (in strijd met de wet).

Het college (Burgemeester en Wethouders)

Het college van burgemeester en wethouders vormt het dagelijks bestuur van een Nederlandse gemeente. Na de verkiezingen kijkt de grootste partij of zij een coalitie kan vormen met wie samen het dagelijks bestuur kan worden gevormd. In het coalitieakkoord staan de afspraken die de partijen met elkaar maken.

Het college kan worden vergeleken met een gemeentelijke regering, met dit verschil dat de wethouders niet worden benoemd, maar door de leden van de gemeenteraad worden gekozen. Het college van B en W opereert als een collectief, dat wil zeggen dat ze gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het door een ieder van hen gevoerde beleid.

De Burgemeester

De positie van de burgemeester is overigens anders dan die van de wethouders; zo wordt hij of zij benoemd (door de regering op voordracht van de gemeenteraad). De burgemeester is voorzitter van zowel de raad als van het college. De burgemeester staat niet hiërarchisch boven de wethouders of boven de raad. Hij of zij heeft een doorslaggevende stem wanneer de stemmen staken.

Ambtelijke organisatie

De gemeentesecretaris, die het hoofd is van de ambtelijke organisatie, staat het college van B en W ambtelijk bij (dus niet de raad, niet de oppositie, ondersteuning komt uit de eigen partijkaders). De gemeentesecretaris wordt door het college van B en W benoemd.

Waterschappen

Waterschappen vormen de basis van het poldermodel: van oudsher hebben waterschappen de taak namens de bewoners van een bepaald gebied de waterhuishouding te regelen. Zij zijn verantwoordelijk voor de regionale wateren, zoals kanalen en poldervaarten. Ze zorgen er bijvoorbeeld voor dat het water schoon is, zodat de visstand op peil blijft. Tevens dragen ze zorg voor de biodiversiteit. Waterschappen beschermen het land ook tegen overstromingen en zorgen ervoor dat landbouwers voldoende water hebben voor hun gewassen. Ook zorgen ze voor zuivering van afvalwater.

Door het waterbeheer van het waterschap houden we droge voeten. Te veel water wordt afgevoerd en het grondwaterpeil in stand gehouden afhankelijk van de functie van de grond. Natuur is bijvoorbeeld natter dan akkerbouw en die weer natter dan bebouwd.

In toenemende mate wordt Nederland naar beneden gepompt (bodemdaling) en door klimaatverandering stijgt de zeespiegel. In bijvoorbeeld steden als Gouda is de rek er al uit. Verder is ook de toenemende verzilting een probleem wat gelinkt kan worden aan de klimaatverandering.

Structuur

Sinds 2009 hebben de politieke partijen hun intrede in de waterschappen gedaan. Daarvoor werden mensen op persoonlijke titel verkozen. Er is veel discussie over het wel of niet afschaffen van de waterschappen en de taken ergens anders onder te brengen.

Doordat de waterschappen een apart bestuurlijk orgaan zijn, hoeven er geen belangenafwegingen

gemaakt te worden met bijvoorbeeld sociale vraagstukken. Het water is leidend. De Nederlandse structuur is uniek in de wereld en vanuit het buitenland komen ze vaak langs om te zien hoe wij het hier georganiseerd hebben. De OESO (organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) heeft in 2014 de waterschappen met een 8,5 gewaardeerd.

De organisatie lijkt op de gemeentelijke structuur. Een groot verschil is dat waterschappen hun eigen belastingen innen. Net als de gemeenten zijn ook de waterschappen een uitvoerende organisatie, maar maken wel eigen beleid op lokale watervraagstukken. Er zijn wat andere accenten. Er is sprake van een monistisch systeem. Dit betekent dat de hoogheemraad ook deel uitmaakt van de fractie Het gemeentebestuur is dualistisch ingericht, de wethouder maakt geen deel uit van de politiek fractie in de raad. (voer voor discussie). Toch kan een monistisch systeem soms in de praktijk wel dualistischer opereren dan in bijv. gemeenten). Vanwege dit systeem heeft de raad geen ondersteuning van een eigen griffie. Wel is in veel waterschappen een rekenkamer. Dit was niet verplicht, maar met de Wet op Decentraal Bestuur op komst, wordt dit ook voor de waterschappen verplicht.

De raad of Verenigde Vergadering bestaat niet alleen uit inwoners (ingelanden), maar ook uit geborgde zetels. Deze geborgde zetels komen niet vrij voor de verkiezingen, maar zijn gegarandeerd. De zetels worden bezet door Agrariërs, Bedrijven en Natuurterreinen. Ook hier is veel discussie over. Wethouders en burgemeesters heten bij de waterschappen hoogheemraden en resp. dijkgraaf. De raadsleden worden hoofdingelanden genoemd. Deze namen stammen nog uit oude tijden, maar dat heeft ook wel wat. Tenslotte is het waterschap het oudste bestuurlijke orgaan in Nederland. Inmiddels vinden we het heel gewoon dat we droge voeten en schoon water hebben en kent niemand de waterschappen meer en stemmen mensen ook nauwelijks. Dit brengt de legitimiteit van het waterschap in gevaar, terwijl met de klimaatverandering de waterschappen de belangrijkste bestuurslaag vormen.

De provincie

De provincie is voornamelijk toezichthouder en heeft als hoofdtaak het controleren van het bestuur van waterschappen en gemeenten. Verder wordt er landelijk en eigen beleid uitgevoerd. Belangrijke thema's zijn energie (RES), ruimtelijke ordening, landbouw, recreatiegebieden, wegen, (grond)water, etc. Provincies hebben vanuit het Klimaatakkoord vooral een ruimtelijke en toezichthoudende taak. Toch hebben provincies veel invloed op het behalen van de nationale klimaatdoelen. Zo hebben zij de taak om de ruimtelijke kaders vast te stellen in wetten, bijvoorbeeld met betrekking tot CO₂-reductie van bedrijven, windmolens, zonneparken en verduurzaming. Via wetten kan een provincie veel invloed uitoefenen, waardoor de nationale klimaatdoelen behaald gaan worden. Provincies kunnen de initiatieven die passen bij de nationale klimaatdoelen ondersteunen met financiële middelen. Hiermee kunnen inwoners, organisaties en bedrijven gestimuleerd worden om duurzame keuzes te maken. Daarnaast werken provincies veel samen met andere partijen om Regionale Energiestrategieën vast te stellen.²

² <https://www.xstate.nl/welke-taken-heeft-de-provincie-met-betrekking-tot-het-klimaatakkoord-en-fysieke-leefomgeving/>

Structuur

Ook de provincie heeft een soortgelijke structuur als gemeenten en waterschappen. De gekozen volksvertegenwoordiging heet Provinciale Staten en heten statenleden. De commissaris van de Koning is de voorzitter van zowel de raad als het college. Het college wordt gevormd door de gedeputeerden. Ook bij de provincie is sprake van dualisme en heeft de raad ondersteuning van een griffie en een rekenkamer.

De leden van de eerste kamer worden door de provinciale staten gekozen in zogenaamde getrapte verkiezingen.

Rijksoverheid

Het bestuur van het rijk bestaat uit een regering, die zorgt voor beleid en uitvoering, het parlement, de 2^e Kamer dat de regering controleert, en daarnaast het recht van initiatiefwetgeving heeft en de begroting kan afkeuren. En de 1^e Kamer wordt gekozen door Provinciale Staten, de raad van de provincie. De 1^e Kamer kijkt of wetgeving ook uitvoerbaar is en juridisch klopt.

Verkiezingen bepalen welke politieke partijen in de 2^e Kamer komen. De grootste politieke partij krijgt als eerste de gelegenheid om een meerderheid te vormen waarmee geregeerd kan worden.

De politieke partijen hebben een eigen fractie, een groepje, dat zoveel als mogelijk probeert te realiseren van het verkiezingsprogramma dat in het landelijk congres of ledenvergadering is vastgesteld. Alle politieke partijen hebben besturen die congressen organiseren waar leden hun zegje kunnen doen en dat er landelijke verkiezingsprogramma's worden opgesteld. Deze zijn dan weer richtinggevend voor regionale of lokale programma's.

Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat is de beheerder van de grote rivieren, de Noord- en Waddenzee. Het is een uitvoeringsorgaan van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Zij nemen maatregelen bij te veel of te weinig water (o.a. beheer van het waterpeil). De deltaplannen zijn een initiatief van Rijkswaterstaat, waarbij zij nauw samenwerken met waterschappen, provincies en gemeenten. Behalve over de kwantiteit van het water, gaan zij ook over de waterkwaliteit (drinkwater en water voor landbouw en natuur) en de verdeling van het water (te veel/te weinig). Ook beschermt Rijkswaterstaat het waddengebied en de Deltanatuur. Rijkswaterstaat is beheerder van natuur en milieu bij de waterrijke natuurgebieden.

Sociaal Economische Raad (SER)

*De SER (sociaal Economische Raad) en het PbL (Planburo voor de Leefomgeving) zijn de belangrijkste adviesorganen zijn voor het rijk en daarmee ook leidend voor provincie, gemeente en waterschappen. **Zij niet zozeer het akkoord van Parijs als leidraad hebben maar de klimaatwet.** In hun rapporten bekijken zij of Nederland voldoet aan de klimaatwet. 49% reductie broeikasgas in 2030 t.o.v. 1990, wat iets heel anders is dan wat is afgesproken in het akkoord van Parijs, het beperken van opwarming van de aarde tot 1,5 graad Celsius.*

Wet- en regelgeving

Akkoord van Parijs

In 2015 hebben alle landen in het Akkoord van Parijs beloofd om zich in te spannen om de opwarming van de aarde onder de 2°C te houden en te streven naar een beperking tot 1,5 Celsius.

Het akkoord van Parijs heeft in Nederland geleid tot het klimaatakkoord en de klimaatwet, waar de Regionale Energiestrategie of RES deel van uitmaakt

"Teneinde deze doelstelling voor 2050 te bereiken streven Onze Ministers die het aangaat naar een reductie van de emissies van broeikasgassen van 49% in 2030 en een volledige CO2-neutrale elektriciteitsproductie in 2050".

Hier wordt het wettelijk kader geschetst waar naar wordt gestreefd.

Regionale Energie Strategie

<https://regionale-energiestrategie.nl/default.aspx>

Één van de afspraken is dat 30 energieregio's in Nederland onderzoeken waar en hoe het best duurzame elektriciteit op land (wind en zon) opgewekt kan worden. Maar ook welke warmtebronnen te gebruiken zijn zodat wijken en gebouwen van het aardgas af kunnen. Waar is ruimte en hoeveel? Zijn de plekken maatschappelijk gezien acceptabel en financieel haalbaar? In een Regionale Energiestrategie (RES) beschrijft elke energieregio zijn eigen keuzes. Het Nationaal Programma RES

ondersteunt de regio's bij het maken van de RES.

Schets Politiek landschap, 'need to know'

Landelijke partijen

Structuur: Dit kan enigszins variëren per partij, maar zal globaal overeenkomen.

Overkoepelend is er een landelijke organisatie met een politiek- en een wetenschappelijk bureau.

Gemiddeld is er 1 a 2 keer per jaar een partijcongres, waaraan alle leden kunnen deelnemen.

Direct onder de landelijke organisatie vallen de provincies met een provinciaal partij bestuur.

Het provinciale partijbestuur heeft een AB en een DB (algemeen bestuur en een dagelijks bestuur).

Gemiddeld zijn er twee ALV's (algemene ledenvergaderingen) per jaar. De ALV wordt gevormd door alle leden van een partij wonend in de desbetreffende provincie. Het Ab van de provincie (van het provinciale partijbestuur) wordt gevormd uit de besturen van provincie, gemeenten en waterschappen en worden gekozen door de ALV.

De leden van de Provinciale Staten kiezen de leden van de Eerste kamer. De provincie is toezichthouder voor zowel de gemeenten als ook de waterschappen. Vanuit die toezichthoudende rol spelen de provinciale politieke partijen een belangrijke rol bij het organiseren van de waterschapsverkiezingen, gemeentelijke verkiezingen, verkiezing provinciale staten en de eerste kamer. De gemeentelijke afdelingen van politieke partijen hebben ook een sterke eigen politieke organisatie, maar vallen wel onder toezicht van het provinciale bestuur van een politieke partij.

De waterschappen vallen ook onder de provincie, maar politiek gezien is dit een jong bestuur. Zij zijn in 2008 pas politiek is geworden. Voor 2008 werden ingezetenen op eigen titel gekozen. Naast de zetels voor ingezetenen, bestaan er ook geborgde zetels. Deze zijn verdeeld over koepelorganisaties van natuurgebieden (natuurmonumenten), agrarisch (van oudsher LTO) en bedrijven (van oudsher kamer van koophandel). Deze geborgde zetels bestaan nog steeds.

Naast politieke partijen zijn er ook specifieke waterschapspartijen, zoals Water Natuurlijk en de waterschapspartij. Water Natuurlijk heeft een sterke betrekking met D66 en Groen Links. Al met al maakt dit de invloed van de provinciale partijvertegenwoordiging sterker. Anders dan de gemeenten hebben zijn er partijen in het waterschap die geen eigen bestuur hebben en waarbij de provincie als partijbestuur functioneert. Dit creëert een behoorlijke afstand tussen bestuur en fractie. Deze afstand wordt mede ingegeven door het feit dat de politiek ondanks alle klimaatproblemen de waterschappen niet echt als een serieuze politieke laag ziet.

De waterschappen zijn bij burgers niet goed bekend, daarmee minder interessant voor de politiek. Dit houdt elkaar in een vicieuze cirkel gevangen. Vanwege de slechte opkomst bij de waterschapsverkiezingen worden deze nu samen met de provinciale verkiezingen gehouden. Dit is lastig aangezien de waterschappen anders ingedeeld zijn dan de provincies.

Naar verwachting treedt de Omgevingswet op 1 januari 2022 in werking. Met de Omgevingswet wil de overheid de regels voor ruimtelijke ontwikkeling vereenvoudigen en samenvoegen. De inwerkingtreding is al een aantal keren uitgesteld, omdat de overheden er nog niet klaar voor waren. Er komt nog heel wat bij kijken, de invoering zal ook niet eenvoudig zijn. De bedoeling is minder regelgeving en meer samenwerking.

De provincie staat wel verder van de burger af, maar het schept kansen om over grenzen heen te kijken en nieuwe manieren van werken op te pakken.

Wellicht ook een mooie mogelijkheid voor burgerberaden over het klimaat, energie etc. Ook voor nu is de provincie vanwege zijn centrale rol een goede partner voor burgerberaden. De Commissaris van de Koning van NH heeft zich al uitgesproken voorstander te zijn van het meer betrekken van de burger. Ander voordeel van de provincie is dat deze over meer budget beschikt dan gemeenten. Waterschappen hebben een eigen belastingrecht, dit geeft hen meer zeggenschap over hun eigen budget. Net als provincies is er bij het waterschap meer budget beschikbaar dan bij gemeenten. Dit geldt zeker voor klimaatzaken, aangezien gemeenten ook veel sociale zaken moeten uitvoeren, die veel geld kosten. Algemeen bekend is dat zij meer taken hebben gekregen van het rijk, maar minder geld. Nu met corona zal dit probleem bij gemeenten alleen maar nijpender worden.

De Burger / het burgerberaad

Wat is democratisch en wat niet? Wat is de invloed van de lobby, de burger?

Wat als advies wordt gevraagd aan buitenparlementaire/gemeentelijke partijen. Hoeveel macht heeft de vierde macht, de ambtenarij.

Waar de burger invloed heeft met bv inspraak is dat achteraf, als beleid al in plannen is uitgewerkt en besluiten al min of meer genomen zijn. Waar behoefte aan is, is invloed voorafgaand aan besluitvorming.

Burgers en organisaties hebben ook het inspreekrecht in bv de raadscommissies. Daar kun je je stem laten horen voor uitwerking van beleid en voor besluitvorming. Dat zijn de goeie momenten om bij te kunnen sturen.

Het gemeenteraadswerk is zo georganiseerd, dat raadsleden het zo druk hebben dat “het zich goed kunnen informeren” bijna onmogelijk is. Dat geeft allemaal ruimte aan beperkte informatievoorziening, de lobby..... niet democratische ruimte. De burger staat voor het overgrote deel buitenspel.

Het burgerberaad staat organisatorisch naast het gemeentebestuur, raad, B&W, Burgemeester en commissie werk. Zit aan het prille begin van besluitvorming. Het geeft de burger een plek in besluitvorming. Doet aanbevelingen, geeft advies aan het gemeentebestuur. Dat kan de raad, B&W of de burgemeester zijn.

Een burgerberaad bestaat doorgaans uit ca. 100 inwoners die een afspiegeling van de bevolking vormen. Zij krijgen een mandaat mee van het gemeentebestuur. Dat kan bijvoorbeeld zijn dat wanneer 80% van de deelnemers aan het burgerberaad met een aanbeveling hebben ingestemd, het gemeentebestuur de aanbeveling overneemt. Zij informeren zich uitvoerig, gaan in beraad en komen tot aanbevelingen. Zo kom je tot inclusieve (breed gedragen) besluitvorming. Alle inwoners krijgen de mogelijkheid zich te informeren over de voortgang van het burgerberaad. De gemeente zet zich daar actief voor in.

Lijst van verwijzingen en toelichting op documenten

Akkoord van Parijs 12 december 2015 (COP21)

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:22016A1019\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:22016A1019(01))

Samenvatting voor beleidsambtenaren

https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2019/05/SR15_SPM_version_report_LR.pdf

<https://www.klimaatakkoord.nl/> <https://www.klimaatakkoord.nl/themas/regionale-energie-strategie> <https://regionale-energiestrategie.nl/default.aspx>

<https://wetten.overheid.nl/WBR0042B394/2020-01-01>

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Gemeenteraad>

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Motie>

<https://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/opinie/ingezonden/houd-de-politiek-uit-het-waterschap.9610830.lynkx>

<https://www.xstate.nl/welke-taken-heeft-de-provincie-met-betrekking-tot-het-klimaatakkoord-en-fysieke-leefomgeving/>

<https://vng.nl/artikelen/raadgever-rollen-en-instrumenten-van-het-raadslid>

De raad heeft drie rollen: kaderstellen, controleren en het vertegenwoordigen van inwoners. Voor het uitvoeren van deze rollen heeft u als raadslid verschillende wettelijke instrumenten tot uw beschikking. Voorbeelden daarvan zijn het vragenrecht, het recht om moties en amendementen in te dienen en het recht om een initiatiefvoorstel in te dienen. Soms kunt u zich afvragen welk instrument op welk moment het best gebruikt kan worden. Deze raadgever geeft inzicht in de instrumenten waarover raadsleden beschikken en geeft tips over hoe u instrumenten effectief kunt inzetten.

https://nl.wikipedia.org/wiki/College_van_burgemeester_en_wethouders

[https://www.raadopenbaarbestuur.nl/actueel/nieuws/2021/01/25/van-parijs-naar-praktijk-18-](https://www.raadopenbaarbestuur.nl/actueel/nieuws/2021/01/25/van-parijs-naar-praktijk-18-miljard-euro-nodig-voor-lokale-uitvoering-klimaatakkoord)

[miljard-euro-nodig-voor-lokale-uitvoering-klimaatakkoord](https://www.raadopenbaarbestuur.nl/actueel/nieuws/2021/01/25/van-parijs-naar-praktijk-18-miljard-euro-nodig-voor-lokale-uitvoering-klimaatakkoord)

https://www.parlement.com/id/vibzfyogo7qo/provinciale_staten

https://www.parlement.com/id/vh8lnhrp8wt8/eerste_kamerverkiezingen